

NORDRIND

Liellopu audzēšana un pārdošana

Vācijas pieredze zīdītājgovju turēšanā

Lindehopas iela 103
27283 Verdena

Tel. (0 42 31) 6 79-0
Telefax (0 42 31) 6 79-216

Internetā: www.nordrind.de
email: info@nordrind.de

Informācija par zīdītājgovju turēšanu

Sagatavojis F.Averbeks, SIA NORDRIND

Satura rādītājs

1. Ražošanas process

- 1.1. Kūts būve
- 1.2. Zālāju platību izmantošana
- 1.3. Produkcijas ritms
 - 1.3.1. Atnešanās laiks
 - 1.3.2. Parazītu pakarošana
 - 1.3.3. Teļu atšķiršana
- 1.4. Barošana ziemā
- 1.5. Mākslīgā apsēklošana vai vaislas bullis ganāmpulkā?
- 1.6. Kādu šķirni?
- 1.7. Turēšana ārā visu gadu
- 1.8. Ciltsdarbs vai ražošanas ganāmpulks?
- 1.9. Atšķirto ceļu pārdošana
- 1.10. Tīršķirnes vai krustotas šķirnes lopu, piemērotība vietai vai tirgum
- 1.11. Kopsavilkums

2. Audzēšana

- 2.1. Šķirnes bulļu atlasīšana
 - 2.1.1. Apvienību atlase
 - 2.1.2. Apvienību atlases realizācija
 - 2.1.3. Ranžēšana ciltsgāmātā
 - 2.1.4. Secinājumi praksei
- 2.2. Vaislas bullis ar audzēšanas apliecību – kas gan cits!
- 2.3. Starprezultātu kontrole Lejassaksijas gaļas liellopu ganāmpulkos – vērtība audzētājiem

- 2.3.1. Metodes norise
- 2.3.2. Starprezultātu metodes ieguvumi
- 2.3.3. Audzēšanas novērtējuma ietekme uz gaļas ražošanu un zīdītāgovju ganāmpulkiem
- 2.3.4. Audzēšanas novērtējuma norise gaļas liellopiem
- 2.3.5. Lejassaksieši izskatās labi

3. Zīdītāgovju ganāmpulka turēšanas saimnieciskie aspekti

- 3.1. Atšķirto teļu pārdošana specializētajiem nobarošanas uzņēmumiem

4. Dzīvnieku marķēšanas kārtība / piemaksas

Zīdītājgovju turēšana

1. Ražošanas process

Kā visās nozarēs, arī zīdītājgovju turēšanā sekmīgai ražošanai ir jāievēro rūpīga pieeja līdz vissīkākajām niansēm. Ir jāuzmanās no ražošanas kļūdām, jo produkcijas ražošanu ierobežo izmaksu segšanas iespējas.

Ar zīdītājgovju turēšanu naudu varēs nopelnīt tikai tas,

- kurš var veiksmīgi izmantot jau esošās būves vai arī uz ļoti izdevīgiem noteikumiem celt jaunas
- kuram ir brīvas platības, ko piemērot ganībām
- kurš izmanto konkrētai ražošanai piemērotas šķirnes
- kurš ražo konkurētspējīgu produkciju
- kurš maksimāli izmanto zaļās masas barību un minimāli - spēkbarību
- kurš sasniedz maksimālu teļu svara pieaugumu ar optimālu turēšanas apstākļu palīdzību
- kurš maksimāli samazina teļu zaudējumus

1.1. Kūts būve

Zīdītājgovju turēšana ir saistīta ar samērā ilgu produkcijas ciklu un relatīvi zemu atmaksāšanās, salīdzinot, piemēram, ar piena produkciju, tāpēc ir jācenšas izmantot jau esošās celtnes. Plaša jaunbūvju celšana parasti neatmaksājas. Lielākā daļa veco būvju ir pielāgojama zīdītājgovju turēšanai, investējot nelielus līdzekļus. Izmantojamas ir gan nepiesietās turēšanas mītnes, gan kūtis ar piesiešanu ar pakaišiem vai bez tiem. Tomēr, ja esošais kūts iekārtojums to pieļauj, labāk būtu izvēlēties nepiesietās turēšanas kūti ar pakaišiem. Ar šo kūti savienotam būtu jābūt atsevišķam teļu boksam, kurā teļi var gulēt sausumā un netraucēti, un kur tiem būtu jau agri pieejams piebarojums spurekļa darbības attīstīšanai. Attaisnojusies ir arī atsevišķu boksu būve govīm, kas tikko atnesušās, un kuras tur pāris dienas var pavadīt, paliekot pārējam baram to redzeslokā. Pašsaprotami, ka šādos turēšanas apstākļos govīm jābūt

bez ragiem. Liela gaisa telpa, ko bieži var iegūt, izmantojot vecus šķūņus, pozitīvi ietekmē jaunlopu attīstību.

Dzīvnieku apkopšana nepiesietās turēšanas kūtīs ir apgrūtināta, salīdzinot ar kūtīm, kur tie ir piesieti. Tomēr barošanas siles ar režģiem un transportieris vai speciāla apkopšanas vieta atvieglo šo procesu.

Tam, kas šodien vēlas būvēt kūti, noteikti pirms tam jākonsultējas ar tiem, kam jau ir pieredze šajos jautājumos, tas palīdzēs pieņemt lēmumu, kas būs vispiemērotākais konkrētajiem apstākļiem.

Lopkopju biedrības labprāt dalīsies informācijā un sniegs kontaktinformāciju par atsaucīgākajiem zīdītājgovju turētājiem.

1.2. Zālāju platību izmantošana

Tas pats, kas attiecināms uz kūtīm, jāievēro arī zaļo platību izmantošanā. Tikai neierobežotās platības, ko nevar izmantot slaucamo govju ganībām, ir saimnieciski izdevīgi izmantot zīdītājgovīm. Papildus ganību nomāšana ir izdevīga tikai tad, ja nomas maksa ir ļoti zema. Saimniecības ar lielām zālāju platībām parasti izmanto savas platības kā pastāvīgās ganības. Šādās ganībās parasti tiek pļauts vienreiz vasaras laikā, lai novērstu ušņu, dadžu un nātru puduru veidošanos. Pastāvīgo ganību priekšrocība ir ganāmpulka miers.

Saimniecības ar ierobežotām platībām izmanto secīgas ganīšanas metodes. Pilnīgas noganīšanas metode parasti zīdītājgovju ganāmpulkiem netiek izmantota.

Ja kāds kvotu ierobežojumu dēļ nolēmis pāriet no slaucamo govju audzēšanas uz zīdītājgovju audzēšanu, tas ātri iemācīsies galveno atšķirību abu veidu govju turēšanā: Ja slaucamās govīs ir viegli ganīt, tad zīdītājgovīs padodas tikai vadīšanai vai vilināšanai. Šī atšķirība varētu būt veidojusies gadu gaitā dzīvnieku un cilvēku rīcības un kontakta dēļ. Kas šo mazo „spēles noteikumu” zina un ievēro, tas ietaupa daudz laika un nervu. Pie tam, vislabāk aizvilināt govīs uz vēlamo vietu ir ar papildītu rupja maluma graudu spaini.

Liekas pūles sev aiztaupīs arī tas saimnieks, kas vecāku govī palaidīs jaunlopu ganāmpulkā. Citādi nevadāmie lopi tādējādi kļūst daudz labāk vadāmi. „Traki” dzīvnieki ir sastopami reti, lielākoties problēma ir pašos cilvēkos.

Iežogošanā jāievēro tas pats, kas slaucamo govju ganāmpulkam. Tur, kur nav dzeloņstieplu žogu, ir labi izmantojams arī speciāls elektrožogs ar augstu spriegumu, kas iznīcina arī augošos stublājus un tāpēc ir viegli apkopjams un labi saglabājas.

Ganāmpulkos ar mazākiem teļiem, protams, ir jāievēro drāts augstums vai arī jāizmanto divas drātis.

Ir jānorāda arī uz bieži atkārtojošos problēmu, ja ganības tiek izmantotas arī rudenī: Kad rudenī tiek nodalīti jaunlopi, vaislas govju ganāmpulki bieži pat līdz decembrim atbilstošos laika apstākļos visu dienu ganās pļavā un starpkultūrās. Bieži atkārtojas tetānijas gadījumi, it sevišķi, ja pārmaiņus ir siltas un aukstas dienas vai sauss un slapjš laiks. Atbilstoši ir nepieciešams ievērot minerālvielu un siena piebarojuma nepieciešamību.

1.3. Produkcijas ritms

1.3.1. Atnešanās laiks

Saimniecības produkcijas ritms ir atkarīgs no to būvju formas, kas tiks izmantota zīdītājgovju turēšanai. Tur, kur nav iespējams izveidot nepiesietās turēšanas mītnes, un esošā piesietās turēšanas kūts ir pārbūvējama tikai, veicot lielus ieguldījumus, jāizmanto esošo apstākļu dēļ pavasara atnešanās grafiks. Tā kā bullis aplēkt var tikai ganībās, tātad, sākot tikai ar maiju, teļi dzims pārsvarā februārī. Šīs pieejas priekšrocība ir iespēja nenodalīt atsevišķos ganāmpulkos teles un bullīšus līdz pat rudens perioda ganību izmantošanai septembrī.

Pavasara atnešanās grafiks ir ieteicams nelieliem ganāmpulkiem, kur nodalīšana nav izdevīga praktisku apsvērumu dēļ. Šīs pieejas lielākais trūkums ir nepilnvērtīga iespēja izmantot ganības teļu svara pieaugumam, un ganīšana un sekojošā atšķiršana neļauj pilnībā izmantot zīdītājgovju piena produkcijas iespējas. Atšķirtie teļi vēl lielākoties nav sasnieguši optimālo pārdošanas svaru 270 – 300 kg un ir kādu laiku vēl jātur kūtī.

Ja tas ir iespējams, ieteicamāk ir izmantot ziemas atnešanās grafiku.

Bullis aplec jau kūtī un teļi uz ganību sezonas sākumu ir gatavi izmantot lēto pamatbarību.

Uz rudens pārdošanu/izsolēm atšķirtie teļi jau ir sasnieguši optimālo svaru un 9 – 10 mēnešu garais zīdīšanas periods nozīmē, ka ir pilnībā izmantota zīdītājgovju piena produkcija. Neizbēgama ir teļišu un bullīšu atdalīšana atsevišķos ganāmpulkos, lai izvairītos no pāragras sagrūsnēšanas. 3. un 4. attēli sniedz pārskatu par ziemas un pavasara atnešanās grafikiem un to priekšrocībām un trūkumiem.

Atnešanās periodam viena ganāmpulka ietvaros būtu jābūt pēc iespējas kompaktākam. It sevišķi nelielās saimniecībās, kur nav iespējama vairākkārtēja ganāmpulku sadalīšana, tiek pievērsta pārāk maza vērība iespējami īsa atnešanās perioda plānošanai.

Tikai tādā veidā var arī risināt problēmu, ka jaunākie teļi sliktāk pieņemas svarā, jo viņiem paredzēto pienu „nozog” vecākie teļi.

Ļoti lielos ganāmpulkos savukārt attaisnojas vairāku ganāmpulka daļu ar atšķirīgu atnešanās laika posmu veidošana, lai izvairītos no teļu inficēšanās iespējām.

Ekstensīvās šķirnēm labāk plānot atnešanās laiku pavasarī, jo to audzēšana ir mazāk problemātiska brīvās dabas turēšanas apstākļos. Govis, kam atkārtoti problēmas ar grūsnību, ir likvidējamas.

Ziemas atnešanās grafiks zīdītājgovju ganāmpulkā

Atnešanās											
Lecināšana											
Ganāmpulka dalīšana											
Ganības											
Atšķiršana											
CS	←-----					Cietstāvēšana		-----→			CS
XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X

3.attēls

Priekšrocības: Optimāla zīdītājgovju piena produkcijas izmantošana, optimāla ganību pamatbarības izmantošana teļiem, augsts atšķiršanas svars teļiem.

Trūkumi: Nepieciešams nodalīt ganāmpulkus pēc dzimuma, neizdevīgi nelieliem ganāmpulkiem, lielos ganāmpulkos teļu inficēšanās draudi kūts turēšanas periodā.

Pavasara atnešanās grafiks zīdītāgovju ganāmpulkā

Atnešanās											
			Lecināšana								
			Ganības								
								Atšķir- šana			
									Cietstāvēšana		
II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I

4.attēls

Priekšrocības: Var tikt izmantots piesietās turēšanas kūtīs, vēlāka atnešanās samazina inficēšanās iespējas, nav nepieciešama ganāmpulka dalīšana pēc dzimuma.

Trūkumi: Netiek pilnvērtīgi izmantotas govju piena produkcijas iespējas, teļi nesasniedz optimālu atšķiršanas svaru, ilgi cietstāvēšanas periodi ir ekonomiski neizdevīgi.

1.3.2. Parazītu apkarošana

Vislabākās ganības un vislabākais ģenētiskais materiāls nepalīdzēs, ja teļi nebūs brīvi no kuņģa, zarnu, plaušu parazītiem, kā arī aknu fasciolas un sūcējtārpiem. Uzsākot un beidzot ganību sezonu, pašsprotamai būtu jābūt visa ganāmpulka apstrādei pret kuņģa un zarnu parazītiem. Tāpat par regulāru pasākumu būtu jāklūst nepieciešamajai papildus apstrādei un pārbaudei uz plaušu parazītu esamību (pazīme - klepošana) ganību sezonas laikā, īpaši jaunlopiem. Vienlīdz nozīmīgi ir gan veikt visa ganāmpulka apstrādi, gan mainīt ganības. Īpaši ganības, kas ilgstoši ir slapjas, rada priekšnosacījumus sūcējtārpu invāzijām un prasa attiecīgu dzīvnieku apstrādi.

Apkarojot parazītus nav tik svarīga izmantoto līdzekļu ražotājfirma, cik aktīvo vielu grupu maiņa, lai nepieļautu rezistences veidošanos. Visus jautājumus par cīņu ar parazītiem būtu nepieciešams kārtīgi apspriest ar savu veterinārārstu. Ja nepietiekams svara pieaugums ir jau pamanāms, tad rentabilitāte ir jau stipri cietusi. Iespēja sagūstīt dzīvnieku ganībās, lai ar to varētu ērti un efektīvi rīkoties, ir priekšnosacījums

veiksmīgai zīdītājgovju turēšanai. Iežogojums, kas beidzas ar šauru eju apstrādes mērķiem, ir izrādījies labāks nekā piemēram, speciālas slaukšanas vietas ganībās ar krātiņiem. Dzīvnieki iežogojumā ir mierīgāki, it sevišķi, ja viens aiz otra atrodas vairāki dzīvnieki. Regulāra māņu piebarošana šajos iežogojumos padara visa ganāmpulka apstrādi par bezproblēmu rutīnas pasākumu.

1.3.3. Teļu atšķiršana

Rudenī ir svarīgi jau laicīgi pārstāt ganīt teļus. Aukstie un mitrie rudens apstākļi ātri vien var izpostīt labos svara pieauguma rādītājus. Lai atvieglotu atšķiršanu, viss ganāmpulks tiek ievests kūtī uz dalīšanu.

Pēc tam, kad govīs apmēram nedēļu ir pieradušas pie atšķiršanas, tās atkal var vest ganībās noganīt starpkultūras vai ataugušo zāli. Govīs, kas nav grūsnas, ir jānosūta uz kautuvi. Barot govīs bez teļiem ir ekonomiski neizdevīgi un nesaimnieciski. Teļu atšķiršanas svars konsekventi ir jāizvirza par ganāmpulka selekcijas pasākumu kritēriju. Govīs ar nepietiekamu piena produkciju un sekojoši slikti attīstītiem teļiem ir likvidējamas.

6. attēlā ir nosaukti atsevišķie pasākumi, kas ļauj sekmīgi veidot zīdītājgovju ganāmpulku.

7.attēlā ir salīdzināti pasākumi un to sagaidāmie rezultāti.

Laika plānojums zīdītājgovju ganāmpulka turēšanai

- 8 līdz 6 (vēlākais) nedēļas pirms atnešanās atšķirt iepriekšējā gada teļus
- Nabas kontrole un dezinfekcija pēc atnešanās
- Teļu atragošana 8 nedēļu vecumā
- Divreizēja vakcinācija pret plaušu parazitājiem martā un aprīlī
- Vakcinācija pret trakumsērgu aprīlī
- Apstrāde pret kuņģa un zarnu parazitājiem, kā arī pret ārējiem parazitājiem, uzsākot ganību sezonu
- Vecāku lopu nagu kontrole un apkope, uzsākot ganību sezonu
- Ganību sezonas laikā vērot, vai dzīvnieki ir grūsni
- Ganību sezonas laikā uzmanīt, vai nav nepieciešama papildus apstrāde pret parazitājiem
- Teļu atšķiršana un grūsības kontrole govīm septembrī/oktobrī; govīs, kas nav grūsas, likvidēt
- Ganību sezonu beidzot – apstrāde pret parazitājiem, arī ārējiem, visā ganāmpulkā
- Pēc kūts sezonas uzsākšana – nagu kopšana
- Siltās kūtīs varbūt vajag govīs apcirt
- Ja mēslu analīzes pozitīvas, tad visiem dzīvniekiem ar dzīvsvāru virs 100 kilogramiem aknu fasciolas un sūcētārpu profilakse
- Pirms atnešanās nepārbarot govīs. Ar spēkbarību apieties taupīgi un labāk ātrāk piebarot teļus, kā barot govīs ar spēkbarību.

Panākumus programmēt – no kļūdām izvairīties

7. attēls

Pasākums	Iedarbība
Izmantot vecās celtnes	Pazeminās produkcijas izmaksas
Ierīkot teļu boksus ar sausu guļamvietu	Uzlabojas labsajūta un svara pieaugums
Vēss un sauss klimats kūtī	Izvairās no teļu slimībām
Uztveršanas un sortēšanas iekārtas kūtī un ganībās	Samazinās darba apjoms un neapmierinātība ar darba apjomu
Barot govīs ar pamatbarību un minimāli izmantot spēkbarību	Pazeminās produkcijas izmaksas
Teļus piebarot ar sienu (kūtī) un nedaudz spēkbarību	Tiek veicināta spurekļa attīstība un vēlāk ir labāks svara pieaugums
Govīs pirms un pēc atnešanās nebarot par daudz	Vieglāk atnesties un samazinās teļu caurejas gadījumi
Minerālvielu nodrošinājums ar piebarojumu	Ganāmpulka produktivitāte aug, novērš saslimstību ar tetāniju ganības
Parazītu profilakse pavasarī un rudenī	Paaugstinās teļu svara pieaugums un uzlabojas to attīstība
Aknu fasciolas un sūcējtārpu profilakse visam ganāmpulkam vasarā	Paaugstinās teļu svara pieaugums un uzlabojas to attīstība
Kompakts atnešanās periods ganāmpulkā	Lielākie teļi „neapzog” mazākos zīšanā
Govīs, kas nav grūsnas (arī labās) tūlīt nodot kautuvē	Paaugstinās ekonomiskais izdevīgums
Izmantot pārbaudītus bulļus	Samazinās dzimstības problēmas, labāka teļu attīstība
Izmantot dabīgo aplecināšanu	Optimāls auglības līmenis ganāmpulkā
Atšķirt telītes no bullīšiem 5 mēnešu vecumā	Agrīnas grūsnības un zudumu novēršana
Ļaut teļiem ilgāk zīst mātes pienu	Optimāla attīstība
Ne par vēlu pārtraukt teļu ganīšanu	Optimāla attīstība
Kontrolsvēršanas	Efektīvāks producēšanas cikls

1.4. Barošana ziemā

Galvenais faktors, kas ietekmē gaļas liellopu turēšanas izdevīgumu, ir maksimāli lēti saražotas pamatbarības izmantošana pēc iespējas lielākā apjomā. Saimniecībās, kas nesēn sākušas nodarboties ar gaļas liellopu audzēšanu, bieži rodas sajūta, ka vārds *gaļas liellops* tiek uztverts pārāk burtiski, ja tiek runāts tieši par barošanu.

Īsi pirms atnešanās govīs ir jābaro nedaudz mazāk. Uzturēt dzīvniekus perfektā vizuālā kondīcijā, nozīmē izšķiest naudu un jau ieprogrammēt grūtu atnešanās procesu. Arī pārlietu daudz piena laktācijas sākumā nāk par ļaunu jaunaļiem teļiem, jo tie tādējādi var dabūt caureju. Tikai ap teļu 4 – 6 nedēļu vecumu govju piena produkcijai būtu jāsasniedz pilnība. Kvalitatīvas barības gadījumā pamatbarības ir pietiekoši, lai iztiktu vai nu vispār bez vai arī ar mazām devām spēkbarības. Tātad no ekonomiskā skatu punkta īpaša vērtība jāveltī tam, lai pamatbarības kvalitāte būtu optimāla. Tāpat ir svarīgi, lai zīdītājgovīm būtu pietiekoši minerālvielu un vitamīnu. Kā pierādījies praksē – ar laizāmajiem traucieniem vien nepietiek.

Attēli 8., 9. un 10. praktiķiem sniegs informāciju par atbilstošajām govju barošanas devām. Govju barošanā iekonomētā spēkbarībā labāk dodama atbilstošā daudzumā teļiem, jau esot tiem vēl teļu boksos. Kopā ar labas kvalitātes sienu tā veicina spurekļa darbības attīstību un nodrošina ātrāku teļu attīstību. Jāsāk būtu ar mazām devām, kuras var pakāpeniski palielināt līdz 0,5 kilogramiem dzīvniekam dienā uz ganīšanas sezonas noslēguma laiku.

9. attēls. Devas zīdītājgovīm, izmantojot dabiskās ganības (Rheinland, 29 LK burtnīca)

		Sausā substance, kg	Spēka vienības	Kopproteīns
Cietstāvoša govjs				
1) skābbarība	25 kg	7,5	3.990	1.125
salmi	2 kg	1,9	500	60
Summa		9,4	4.380	1.185
2) skābbarība, vītināta	20 kg	9,0	4.640	1.350
Summa		9,0	4.640	1.350
3) Siens	6 kg	5,1	2.320	683
Salmi	3 kg	2,6	750	90
Sausā komb. barība	2 kg	1,8	1.350	216
Summa		9,5	4.420	989
4) Siens	10 kg	8,5	3.870	1.060
Sausā komb. barība	1,5 kg	1,4	1.000	160
Summa		10,9	4.870	1.220
Zīdītājgovs				
1) skābbarība	30 kg	9,0	4.650	1.350
Salmi	2 kg	1,9	500	60
Sausā komb. barība	2 kg	1,8	1.350	216
Summa		12,7	6.500	1.626
2) Skābbarība, vītināta	25 kg	11,2	5.800	1.687
Sausā komb. barība	2 kg	1,8	1.350	216
Summa		13,0	7.150	1.903
3) Siens	6 kg	5,1	2.320	683
Salmi	1 kg	1,0	250	30
Sausā komb. barība	4 kg	3,6	2.700	432
Spēkbarība	2 kg	1,8	1.200	360
Summa		11,5	6.470	1.505
4) Siens	10 kg	8,5	3.870	1.060
Sausā komb. barība	2 kg	1,8	1.350	216
Spēkbarība	1,5 kg	1,3	900	270
Summa		11,6	6.120	1.546

10. attēls. Devas zīdītājgovīm, izmantojot agrokultūru ganības (Rheinland, 29 LK burtnīca)

		Sausā substance, kg	Spēka vienības	Kopproteīns
1) Salmi	5 kg	4,3	1.250	150
Cukurbiešu lapas	30 kg	5,4	2.640	648
Sausā komb. barība	2kg	1,8	1.350	216
Summa		9,411,5	5.240	1.013
2) Salmi	5 kg	4,3	1.250	150
Cukurbiešu lapas	20 kg	3,6	1.760	432
Cukurbiešu grauzījumi	10 kg	2,1	1.550	252
Summa		10,00	4.560	834
3) Salmi	4 kg	3,4	1.000	120
Raizāle	20 kg	6,0	3.100	900
Sausā komb. barība	1 kg	0,9	675	108
Summa		10,3	4.775	1.128
1) Salmi	5 kg	4,3	1.250	150
Cukurbiešu lapas	30 kg	5,4	2.640	648
Sausā komb. barība	3 kg	2,7	2.025	324
Spēkbarība	1 kg	0,9	600	180
Summa		13,3	6.515	1.302
2) Salmi	5 kg	4,3	1.250	150
Cukurbiešu lapas	20 kg	3,6	1.760	432
Cukurbiešu grauzījumi	15 kg	3,2	2.320	378
Spēkbarība	1,5 kg	1,3	900	270
Summa		12,4	6.230	1.230
3) Salmi	2 kg	1,9	500	60
Raizāle	25 kg	7,5	3.880	1.125
Sausā komb. barība	3 kg	2,7	2.025	324
Summa		12,1	6.405	1.509

8. attēls: Barības un minerālvielu dienas devas zīdītājgovīm

	Svars, kg	Kop- proteīns	Netoenerģi jas daudz.	Ca	P	Na	Mg
Nepieciešamais uzturēšanai	600	475	35,5	24	24	8	12
	650	500	37,7	26	26	9	13
	700	525	39,9	28	28	10	14
Nepieciešamais 3,5 %		80	2,97	3,2	1,7	0,6	0,6
1 kg piena ar 4,0 %		85	3,17	3,2	1,7	0,6	0,6
tauku saturu 4,5 %		90	3,37	3,2	1,7	0,6	0,6
Uzturēšana 5 kg piena (4%)	600 +)	900	51,4	40	33	11	15
un 10 kg piena	600	1.325	67,2	56	41	14	18
6 – 4 nedēļas pirms atnešanās	630	1.070	46-51	41	33	12	15

+) Par katriem 50 kg vairāk vai mazāk attiecīgi jāliek klāt vai jāņem nost 25 g kopproteīna un 2,2 MJ NEL (neto enerģijas saturs)

1.5. Mākslīgā apsēklošana vai vaislas bullis ganāmpulkā?

Saimniecībās, kur īpašnieku aizraušanās ir ciltsrakstu izkopšana, ciltsdarba progressa dēļ tiks izvēlēta mākslīgā apsēklošana. Dažās saimniecībās izdodas sasniegt labus rezultātus, citās turpretī paaugstinās govju auglības rādītāji, toties samazinās saimnieciskais izdevīgums. Reģionālās biedrības saviem biedriem nosauks tās saimniecības, kurās veiksmīgi tiek īstenota mākslīgā apsēklošana un kur var iegūt atbildes uz saviem jautājumiem. Gadalaiku un barības ietekme, kā arī ganāmpulka menedžments ietekmē govju meklēšanos un tas izskaidro mākslīgās apsēklošanas mainīgos panākumus.

Šī iemesla dēļ mēs iesakām visām saimniecībām, kurām nav daudz laika, lai nodarbotos ar katru atsevišķu lopu, ieviest ganāmpulka vaislas bulli. Tas ir visa ganāmpulka veiksmes un ekonomiskuma garants. Arī nelielās saimniecībās, kur izdevumi par pirmo bulli ir relatīvi liela budžeta daļa, lielākoties šī investīcija atmaksājas.

Kopsaimniecību vaislas buļļa izmantošana attaisnojas tikai divu līdzīpašnieku gadījumā. Jo vairāk īpašnieku, jo vairāk prasību un līdz ar to vairāk grūtību vēlāk. Iegādājoties vaislas bulli, nevajadzētu ekonomēt. Ciltsdarbā vienādi nozīmīga ir vaislas buļļa izcelsme un ražīgums. Arī ganāmpulkos, kur netiek veikts ciltsdarbs, jāizmanto labi vaislas buļļi. Teikums „Bullis ir puse no ganāmpulka” ir paties joprojām.

Īpaši šķirnēm, kur attīstība notiek lēnāk, piemēram, Galloway vai Highland, labāk būtu izmantot vecākus buļļus, t.i. vairāk kā gadu vecus. Izmantojot jaunākus dzīvniekus, līdz šim ir bijuši vairāki nepatīkami pārsteigumi, jo tie vēl nebija pietiekoši lieli veiksmīgai aplekšanai. Bet arī labi attīstīts vaislas bullis var sagādāt raizes aplekšanas un apaugļošanas procesā. Tāpēc nepieciešama atbilstoša apdrošināšana, iegādājoties dzīvnieku. Izsoļu buļļi parasti ir apdrošināti!

Nenotikušā aplekšanā ne vienmēr vainojams bullis.

Vaislas buļļa izolēšana bez kontakta ar citiem dzīvniekiem var būt tikpat traumējoša kā jauna buļļa ieviešana pārāk lielā ganāmpulkā.

Pierašanas laikā, ja tas notiek periodā, kad dzīvnieki uzturas kūtī, varētu būt noderīgs ar pakaišiem klāts aplekšanas bokss, kurā būtu ievietotas aplekšanai paredzētās govīs.

Kļūdu, kas pieļautas aplekšanas procesa gaitā, rezultātā pagarinās atnešanās periods un līdz ar to – samazinās ienākumi. Diemžēl bieži ir novērojams, ka aplekšanai tiek izmantoti neatlasīti, t.i., ne tīršķirnes buļļi. Ja kāds iedomājas, ka tādējādi tiek taupīta nauda, tad drīz vien vilšies. Krustotu šķirņu buļļu izmantošanas rezultātā parādās stipras atšķirības pēcnācēju attīstības rezultātos. Atšķirtajiem teļiem ir nepietiekams svara pieaugums un vēlāk tie nepietiekoši uzbarojas. Lopkopji, kas pērk saimniecībā teļus tālākai audzēšanai un vienu reizi ir vīlušies, šajā saimniecībā vairs neiepirksies. Nepietiekama informācija par teļu izturēšanās pārmantojamību var radīt lielus zaudējumus, ja tiek izmantoti neatlasīti buļļi. Tāpēc pamatnostājai vajadzētu būt: izmantot tikai pārbaudītus vaislas buļļus!

Kas vēlas, lai viņa vaislas bullis sagādā prieku un ir izmantojams ilgāku laika periodu, tam īpaši jā rūpējas par kopšanu (nagi) un barošanu. Īpaši pirmajos divos aplekšanas periodos, kad bullis gan aug, gan aplec, tam būtu jāierīko atsevišķa barošanas vieta ar papildus piebarojumu.

1.6. Kādu šķirni?

Pēc tam, kad ir apspriestas galvenās tēmas par gaļas liellopu turēšanas noteikumiem, pievērsīsimies šķirnes izvēles tēmai. Ja izvēlētos tikai tīršķirnes dzīvniekus, tad ātri varētu nonākt pie secinājuma, ka Vācijas apstākļiem pilnīgi pietiktu ar 3 piemērotām šķirnēm: lielāka izmēra intensīva šķirne labākiem turēšanas apstākļiem, mazāk prasīga vidēja izmēra šķirne un neliela izmēra šķirne sliktākiem turēšanas apstākļiem.

Pašlaik pie mums (Vācijā) tiek turēti gandrīz divdesmit šķirņu liellopi, pārsvarā šo šķirņu izcelsmes zemes ir Francija un Lielbritānija. Izcelsmes valstīs katrai no šķirnēm ir sava noteikta niša, respektīvi, turēšanas apstākļi. Cik šīs šķirnes ir piemērotas un vai visas paliks Vācijas tirgū, to rādīs nākamo gadu kaujamo gaļas liellopu pārdošanas rezultāti.

11. attēlā apkopots pārskats par pašlaik Vācijā visbiežāk sastopamajām šķirnēm.

11.attēls: Tās gaļas liellopu šķirnes Vācijā, kurām ir nozīme jaunlopu un zīdītājgovju ganāmpulku veidošanā

Šķirne		Krāsa	Govs svars kilogramos	Buļļu dzīvsvars kilogramos (gatavi kaušanai)	* Diennakts svara pieaugums, intensīva barošana
Blonde d' Aquitaine	liels	krēmīga/ sarkanīga	800 – 900	650 – 750	ļoti augsts
Charolais	liels	balta/ krēmīga	700 - 900	650 – 750	ļoti augsts
Fleckvieh	liels/ vidējs	sarkana/ balta	700 - 800	600 – 700	augsts
Limousin	liels/ vidējs	sarkana	700 - 800	600 – 700	augsts
Gelbvieh	vidējs	dzeltena	700 - 800	600 – 650	augsts
Deutsche Angus	vidējs	melna/ brūna/ sarkana	650 - 700	550 – 650	vidējs - augsts
Welch Black	vidējs	melna	450 - 750	550 – 600	vidējs
Aberdeen- Angus	vidējs/ mazs	melna	500 - 650	450 – 550	vidējs - augsts
Hereford	vidējs/ mazs	balti-sarkana	600 - 700	450 – 550	vidējs - augsts
Galloway	mazs/ mazs	melna/blonda	480 - 580		vidējs -

Highland	vidējs mazs	sarkana/ brūna	420 - 550	neliels neliels
----------	----------------	-------------------	-----------	--------------------

1.7. Turēšana ārā visu gadu

Ļoti problemātiskos turēšanas apstākļos var iegādāties tādas ekstensīvās šķirnes, kā Galovejas (Galloway) vai Hailandes (Highland). Šo dzīvnieku turēšana visu gadu brīvā dabā ir iespējama tikai tad, ja ziemā pļavas ir ļoti sausas, jo mitros laika apstākļos un salnās tie var izmīdīt zāles dīgstus. Obligāts priekšnosacījums ir arī vieta, kur patverties, piebarošanas iespējas, tekošs ūdens un pārsegtas redeles siena un skābbarības izbarošanai.

Barošanās vietai būtu jāatrodas sausā, augstākstāvošā vietā un jābūt nostiprinātai. Ja šie nosacījumi ir izpildāmi, tad nav šķēršļu, lai ar minētajām liellopu šķirnēm gūtu saimnieciskus panākumus. Sausa aukstums ar zemām gaisa temperatūrām šiem dzīvniekiem nekaitē. Vaļēja kūts ar nostiprinātu izeju var būt ļoti rentabls un saprātīgs kompromisa risinājums.

Pierādījies arī, ka ievērojot noteiktus turēšanas kritērijus, ir iespējams turēt visu gadu brīvā dabā arī citu šķirņu liellopus.

1.8. Ciltsdarbs vai ražošanas ganāmpulks?

Pašlaik zīdītājgovju pieprasījums un piedāvājums ir līdzsvarojies. Pieprasījums pēc kvalitatīviem teļiem no ražošanas mērķiem domātajiem ganāmpulkiem ir augsts. Audzēšanas mērķiem domāto dzīvnieku cenas ir lielākas kā ražošanas mērķiem domāto, bet arī sākuma kapitāls ciltsdarbu sākšanai ir krietni lielāks. Tam, kurš izvēlējies audzēt zīdītājgovis, pirmām kārtām jādomā par atšķirto teļu tālāku nobarošanu savā saimniecībā vai arī par to pārdošanu izsolēs. Ciltsdarbus uzsākt var tie, kas ir gatavi ieguldīt laiku, aizrautību un līdzekļus, jo bez tā veiksmē šajā nozarē nav iedomājama. Ciltsdarbs ir veiksmīgs, ja 50% no saražotajiem dzīvniekiem tiek pārdoti ciltsdarbu turpināšanai. Tas izvirza īpašas prasības saimniecības struktūrai, barošanas pamatprincipiem un arī saimniecības pārvaldniekam. Ir daudz piemēru tam, ka vadošie piena ražotāji var veiksmīgi darboties arī ar gaļas liellopu audzēšanu.

1.9. Atšķirto teļu pārdošana

Produkcijas cikla noslēgums ir optimāla saražotā, tātad kvalitatīvu un augstvērtīgu atšķirto teļu pārdošana. Ja pieņem, ka ieguvums no vienas zīdītājgovs būs 200, - DM, tad, pieaugot dzīvsvara kilograma cenai par 0,10 DM, ieguvums uz vienu dzīvnieku būs 13 – 20%. Ir pierādījies, ka optimālās cenas ir vislabāk sasniedzamas tā sauktajās teļu izsoļu pārdošanās. Tradicionālās izsoles Verdenā, ko rīko ZEH, rāda, ka, neatkarīgi no sasniegtā cenu līmeņa, piedāvājuma piesaiste izsolei dod iespēju sasniegt visaugstāko cenu. Nelielo un vidējo šķirņu teļi vislabāk ir realizējami, nobarojot savās saimniecībās, un pēc tam pārdodot tiešā tirdzniecībā vai specializētajās tirdzniecības kautuvēs. Gan šajā, gan citos gadījumos ir īpaši jāizceļ saražotā produkta izcilo kvalitāti.

Pašiniciatīva un plašs informācijas klāsts ir ļoti svarīgi.

1.10. Tīršķirnes vai krustotas šķirnes lopu, piemērotība vietai vai tirgum

Finansiāli izdevīga saimniekošanas uzsākšana bieži ir tā sauktā „izspiešanas” krustošana. Tas nozīmē, ka gaļas šķirņu vaislas bullis tiek ievests esošajā piena govju ganāmpulkā un tālāk tiek veikta ganāmpulka veidošana jau ar krustošanās rezultātā iegūtajām telēm vai tādās tiek piepirktas klāt. Ziemeļvācijas reģionā šim nolūkam visbiežāk izmantotās šķirnes ir Šarolē (Charolais), Limuzīna (Limousin) un Angus. Tīršķirnes atšķirtie teļi tiek pārdoti par jūtami augstākām cenām, tāpēc ir iespējams arī uzsākt saimniekošanu, iepērkot tīršķirnes lopus ganāmpulka vajadzībām. Pirms tam ir jāizvērtē, kura no pieejām ir noderīgāka, salīdzinot sākuma izdevumus ar peļņas iespējām.

Neatkarīgi no tā, vai saimniekošanas sākumam tiks izvēlēta krustošana vai tīršķirnes lopu iepirkšana, nepieciešams ievērot 2 izšķirīgus kritērijus šķirnes izvēlē.

Pirmkārt – saimniekošanas apstākļi, t.i. zālāju platību kvalitāte un pārdošanas iespējas reģionā. Jo labākas ir ganības, jo lielāki var būt turētie lopu.

Ja saimniecība tiek orientēta uz teļu pārdošanu un nav iespēju pašiem lopus nobarot, tad pašreizējais pieprasījums norāda uz liela izmēra lopu turēšanas priekšrocībām. Tās būtu sekojošās šķirnes: Šarolē (Charolais), Limuzīna (Limousin),

lielie Vācu Angus (Deutsche Angus), Simentāles (Fleckvieh), Gelbvieh un arī Blonde d' Aquitaine.

Specializētie nobarošanas uzņēmumi pieprasa vidēji lielus vai lielus dzīvniekus, kas ātri pieņemas svarā, maksimāli izlieto pieejamo barību un pēc iespējas vēlāk aptaukojas. Vēlamais gala svars ir 550 – 650 kg, reti vairāk par to.

Ja teļu audzētājs pats nodarbojas ar nobarošanu un viņam ir atbilstoša klientūra (piemēram, restorāni, viesnīcas), viņš var specializēties arī tādu neliela vai vidēja izmēra lopu audzēšanā, kuriem ir noslieces uz tauku slāņa veidošanu un kuri ir kaujami jau pie mazāka svara (piemēram, Herefordas šķirne (Hereford), Aberdīnas – Angus (Aberdeen-Angus), Galovejas (Galloway). Tikai pašiem tirgojot, tiek atbilstoši finansiāli novērtēta šo produktu kvalitāte.

Gaļas lopu turēšanas rentabilitāte ir lielā mērā atkarīga no pamatbarības izmaksām. Optimāla zālāju platību izmantošana nosaka vēlamu lopu skaitu. Uz vienu hektāru zālāju platībām šis skaits būtu 1 – 1,5 zīdītājgovis. Būtu labāk, ja šis vēlamu lopu skaits tiktu pieskaņots atbilstošajai vietai un izvēlēta tai piemērota šķirne, nevis vadītos pēc „modē esošās” šķirnes. Leinetalē labākā izvēle varētu būt 1,5 Šarolē (Charolais) šķirnes govīs uz vienu hektāru zālāju platības, bet purvainā un viršiem bagātā vietā drīzāk piemērota būtu Vācu Angus šķirne (Deutsche Angus).

Lai atrastu to šķirni, kas vislabāk atbilst tirgus prasībām un saimniekošanas iespējām, tiem, kas vēlas sākt nodarboties ar gaļas liellopu audzēšanu, būtu vispirms jāizstudē visa pieejamā informācija.

Reģionālās gaļas liellopu audzētāju asociācijas ir kompetentas un labprāt sniegs palīdzību un informāciju, lai nerastos nepatīkami pārsteigumi. Šeit lieti noderēs arī jau darbojošos saimniecību pieredze. Tomēr gatavu recepšu nav – šķirnes izvēlei jābūt vietas un saimniekošanas iespēju diktētai.

1.11. Kopsavilkums

Zīdītājgovju turēšanas ražošanas procesa izklāsts šajā bukletā ir domāts kā direktīva veiksmīgai šīs ražošanas nozares uzsākšanai. Visu tēmu pilnīgs apskats jau pārsniegtu šeit nosprausto mērķu robežas. Šeit tika apskatīti svarīgākie fakti un pieturas punkti. Papildus informācija noteikti būs vēl nepieciešama un tā saņemama pie kolēģiem, kas ar šo lietu jau nodarbojas.

Relatīvi zemās zīdītājgovju izmaksu atmaksāšanās iespējas prasa īpašu rūpību plānošanā (skat. 7. attēlu).

Zīdītājgovju turēšanu nevar atstāt pašplūsmā, labs menedžments tāpat kā visās producēšanas nozarēs, arī šeit ir svarīgākais priekšnosacījums saimnieciskajai veiksmei.

Tas, kurš izvēlēsies saimniekošanas iespējām un tirgus noteikumiem atbilstošāko šķirni un ganību sezonas beigās no katras zīdītājgovs būs ieguvis labi attīstītu teļu, ko tālāk nobarot vai pārdot, varēs veiksmīgi attīstīt šo nozari savā saimniecībā.

Zīdītājgovju ganāmpulku turēšanas nozīmīgums (gan pamatražošanas, gan arī blakusražošanas nozares veidā) tikai pieaug, jo piena ražošanas nozare piedāvā pārāk nelielu skaitu teļu, arvien ekstsensīvāk tiek izmantota agrāk lauksaimniecībā izmantotā zeme, ir iespējams racionāli izmantot kūts ietilpību un brīvās zālāju platības, noderīgs ir ieguldījums arī apvidus sakopšanā.

Vai šī nozare būs nozīmīga arī nākotnē, tas būs lielā mērā atkarīgs no liellopu gaļas tirgus attīstības, no liellopu gaļas pieprasījuma un speciālu gaļas kvalitātes attīstības programmu īstenošanas, kā arī no tā, cik veiksmīgas būs tiešās tirdzniecības aktivitātes.

2. Audzēšana

2.1. Šķirnes bulļu atlasīšana

2.1.4. Secinājumi praksei

Lielākajai daļai gaļas liellopu šķirņu šodien ir pieejams tik plašs vaislas bulļu skaits, ka pircējam nav jāiegādājas pirmais viņam piedāvātais bullis. Parasti ir iespēja izvēlēties starp daudziem bulļiem, kas uzrādījuši labus rezultātus. Pēc jaunajiem audzēšanas noteikumiem, katrs bullis, kurš saņēmis audzēšanas apliecību, drīkst tikt izmantots aplēkšanai. Atlase nav obligāts priekšnosacījums bulļa izmantošanai. Tomēr audzētāji, kur tur gaļas liellopu un piena ražošanas govju ganāmpulkus, kas audzē teļus, studējot informāciju ir pārliecinājušies, ka labāk izmantot bulļus, kuru kvalitāti apstiprinājusi apvienību atlases komisija.

Atlases rezultātā iegūtie dati dod iespēju salīdzināt informāciju par dzīvniekiem un pamatojoties uz šo informāciju, iegūt savā īpašumā patiesi kvalitatīvus bulļus.

2.2. Vaislas bullis ar audzēšanas apliecību – kas gan cits!

Atmaksājas izmantot labas kvalitātes vaislas bulli. Kas labi rēķina, tas apstiprinās šo tēzi. Teiciens – „Bullis ir puse no ganāmpulka” joprojām ir spēkā un var tikai pašūpot galvu, kad redz, kāds dažos ganāmpulkos ir bullis.

Ja 20 lopu ganāmpulkā ļoti kvalitatīva zīdītājgovs dod tikai 1/20 visa ganāmpulka kopējā devuma un tāpat arī saimnieciskā izdevīguma, tad kvalitatīvs bullis dod visus 50%. Ja pēta pieeju bulļu izvēlei tradicionālajās gaļas liellopu audzēšanas valstīs Francijā un Lielbritānijā, tad redzams, ka šim jautājumam pircēji pieiet ar ļoti lielu rūpību. Kā pretarguments bieži tiek minēts - šajās valstīs lopu skaits ganāmpulkā ir lielāks nekā vidēji Vācijā un bullim tāpēc ir daudz lielāka saimnieciskā nozīme. Tomēr šis arguments ir tikai daļēji patiess, jo govju skaits uz vienu bulli ir ierobežots lielums. Ja Francijā vai Lielbritānijā iztaujā sīkāk par izvēles kritērijiem, tad izrādās, ka nevis aizrautīga saimniekošana ir izvēles iemesls, bet gan liela nozīme ir saimnieciskajai domāšanai. Tas redzams arī izolēs, kad ne tikai paši audzētāji, bet arī ražošanas ganāmpulku pārvaldnieki iepērk vaislas bulļus, stingri vērtējot to kvalitāti.

Iepriecina, ka arī Vācijā ne tikai audzētāju aprindās, bet arī ražošanas ganāmpulku īpašnieki sāk apzināti pievērsties kvalitatīvu bulļu iepirkšanai. Audzēšanai nav jābūt pašmērķim, tomēr ir vesela rinda iemeslu, kas liek nevis izmantot pirmo finansiāli izdevīgo piedāvājumu, bet gan vadīties labāk pēc moto „kas ir labs, var būt arī dārgs”.

1. tabula: No 1.10.81. līdz 31.12.99. izvērtētie dati par dažādu šķirņu lopu svaru 200 un 365 dienu vecumā (koriģēti) kilogramos (rādītāji uz 1.1.2000.)		
Šķirne	200 dienu svars	365 dienu svars
Angus (Angus)	236	381
Šarolē (Charolais)	246	410
Simentāle (Fleckvieh)	270	417
Limuzīna (Limousin)	228	371
Hereforda (Hereford)	208	327

2. tabula:
Dažādu šķirņu lopu svara pieaugums diennaktī, svērts saimniecībā, izteikts gramos (rādītāji uz 1.1.2000.)

Šķirne	200 dienu svars vīr./siev.	365 dienu svars vīr./siev.
Angus (Angus)	1148/1030	1103/886
Šarolē (Charolais)	1152/1032	1185/911
Simentāle (Fleckvieh)	1262/1150	1166/948
Limuzīna (Limousin)	1067/967	1060/847
Hereforda (Hereford)	972/865	900/760

3. tabula:
Pašlaik spēkā esošā salīdzināšana vērtība kategorijā „Diennakts svara pieaugums” apvienību atlasē gaļas liellopu šķirnes bulļiem (Vācijas vidējais rādītājs 1997 – 1999)

Šķirne	Diennakts svara pieaugums (g)
Angus (Angus)	1194
Šarolē (Charolais)	1400
Simentāle (Fleckvieh)	1303
Limuzīna (Limousin)	1213
(Blonde d' Aquitaine)	1299
Hereforda (Hereford)	1208
Velsas Melnā (Welch Black)	1000
Salēra (Salers)	1106
Galoveja (Galloway)	700
Hailande (Highland)	600

2.3.4. Audzēšanas novērtējuma norise gaļas liellopiem

Audzēšanas novērtējums gaļas ražošanā zīdītājgovju ganāmpulkos tiek īstenots pēc pašlaik visvairāk zinātniskā, tā sauktā BLUP – dzīvnieku modeļa. Ja apkārtējās vides ietekmes novērtēšana, piemēram, dzimšanas sezonas, dzimšanas tipa un teļa numura, kas visos ganāmpulkos un katru gadu ir ar līdzīgu ietekmi, vēl relatīvi vienkārši īstenojama, tad nesalīdzināmi grūtāk ir novērtēt ganāmpulka un gada ietekmi. Kvalitātes ietekmi ganāmpulkā no vienas puses nosaka apkārtējā vide, no otras – dzīvnieku ģenētiskais līmenis. Tā kā tas ir jānosaka maksimāli precīzi, tad ganāmpulka līmeni nav iespējams koriģēt neatkarīgi no ģenētiskā līmeņa. Šeit audzēšanas novērtējums var palīdzēt. Tā kā optimāli jāievēro apkārtējās vides ietekmi un ģenētiskās vērtības un tad jānovērtē dzīvnieka audzēšanas vērtība, audzēšanas novērtēšana šo lietu ļoti atvieglo.

Dzīvnieku modelī tiek ievērota visu dzīvnieku radniecība, viena dzīvnieka kvalitāte ietekmē visu viņa radnieku audzēšanas vērtību. Jo tuvāka radniecība, jo lielāka ietekme! Dzīvnieka dzīves gaitā vispirms informācija par viņa vecākiem un vecākajiem brāļiem un māsām izskaidro viņa audzēšanas vērtību, tā tiek saukta par „Pedigree – audzēšanas vērtību”. Tad, kad dzīvniekam parādās savi sasniegumi, no tiem tiek izteikta ģenētiski noteiktā daļa un tā tiek kombinēta kopā ar „Pedigree audzēšanas vērtību”, iegūstot individuālo audzēšanas vērtību. Kad dzīvniekam parādās pēcnācēji, viņu kvalitātes iezīmes arī dod ieguldījumu audzēšanas vērtībā.

Audzēšanas vērtība tāpat ir viens skaitlis (katrai pazīmei), kurā optimāli apkopota bieži nepārskatāma informācija par senčiem, paša un pēcnācēju kvalitāti.

Jaunā audzēšanas vērtība attiecas uz pazīmēm, kas noderīgas gaļas ražošanā, un sastāv no 3 daļām:

- 1) Diennakts svara pieaugums
- 2) Muskuļotība
- 3) Mātes audzēšanas kvalitāte: maternālais efekts

Tādējādi ir aptvertas saimnieciski svarīgākās pazīmes zīdītājgovju ganāmpulkam un tās var tikt efektīvāk apstrādātas. Kopējā audzēšanas vērtība RZF sastāv no trīs atsevišķām audzēšanas vērtībām un sastāda 100 punktus ar standartkāpi – 12 punkti.

Trūkumi kādā no punktiem var tikt aizstāti ar priekšrocībām kādā citā no punktiem un tādējādi izlīdzināties. Audzēšanas vērtības noteikšanā tas nozīmē, ka dzīvnieki ar augstāko kopējo audzēšanas vērtību dos lielāko audzēšanas labumu visu trīs atsevišķo nozaru summā. Pie tam nedrīkst aizmirst, ka šī audzēšanas vērtība attiecas tikai uz gaļas ražošanu. Auglību un eksterjeru nedrīkst atstāt ārpus redzesloka.

Ieviešot jauno audzēšanas novērtēšanu Lejassaksijas gaļas liellopu audzētāji ir ieguvuši objektīvu palīglīdzekli, kas palīdzēs izšķirties audzēšanas neskaidrībās.

Tāpat kā atlases indekss ir pašsaprotams rīks audzēšanā, drīz par tādu kļūs arī relatīvā audzēšanas vērtība gaļai (RZF)

3. Zīdītājgovju ganāmpulka turēšanas saimnieciskie aspekti

Zīdītājgovju turēšana tiek uzskatīta par ekstensīvu saimniecības nozari. Ja skatāmies uz producēšanas faktoriem, tad tas arī ir pareizi, jo zīdītājgovju turēšana neprasa lielas investīcijas celtnēs, barības sagatavošanā, kā arī nav paredzamas citas lielas izmaksas, ja vien saimniekošana tiek plānota tā, lai atmaksātos un gūtu peļņu. Kapitālieguldījumi jāveic pēc iespējas mazāk. Kas attiecas uz rūpīgu pieeju atsevišķām niansēm, tad zīdītājgovju turēšana nav ekstensīva, jo tieši no šīs rūpīgās pieejas atkarīgs, vai būs panākumi. Tas īpaši attiecināms uz teļu uzraudzīšanu pirmajās to dzīves nedēļās, aplecināšanas procesa kontroli un ganību un barošanas saimniecību.

Pretstatā piena govij, kur teļš ir tikai pakārtots nozīmes produkts, zīdītājgovij teļš ir vienīgais producējamais objekts un atrodas uzmanības centrā.

Šim teļam ir jāpiedzimst dzīvam, jāuzaug veselam, jāuzrāda labu pieņemšanos svarā un beigu beigās jādod labu peļņu gaļas tirgū.

Atkarībā no uzņēmuma orientācijas, kurai – kā iepriekš jau tika spriests – būtu jābūt vērstai uz tirdzniecības iespējām konkrētā reģionā, ir dažādi producēšanas virzieni zīdītājgovju turēšanā. Šeit tiks aplūkots visbiežāk izmantotais – teļu atšķiršana un to tālāka pārdošana.

3.1. Atšķirto teļu pārdošana specializētajiem nobarošanas uzņēmumiem

Tikai nedaudzi zīdītājgovju audzēšanas uzņēmumi paši savā saimniecībā turpina teļu nobarošanu. Tur, kur nav iespēju tiešai tirdzniecībai un kur celtnu ietilpība, zālāju platības vai saimniecības novietojums nepieļauj teļu nobarošanu, tie tiek pārdoti specializētiem nobarošanas uzņēmumiem.

Vidējais zīdītājgovju ganāmpulka lielums rietumvācu zemēs ir mazāk par 10 govīm. Nobarošanas uzņēmumi savukārt pieprasa lielākas partijas ar vienādu izcelsmi un vienādu svara kategoriju. Šī iemesla dēļ tiek īstenotas tā sauktās teļu izsoles.

Šī risinājuma priekšrocības ir:

- dzīvnieki, kas tiek pārdoti, var tikt optimāli komplektēti pēc šķirnes, svara un tipa
- izveidojas taisnīga cena, kas piemērota gan pārdevējam, gan pircējam

Lejassaksijā Verdenā ir aprītes laukums teļiem. Katru gadu tiek pārdoti vairāk kā 5000 dzīvnieku, no tiem 2/3 tieši izsolēs.

Visvairāk pieprasīti ir Šarolē (Charolais) un Limuzīnas (Limousin) šķirnes dzīvnieki, arī pēc Simentāles (Fleckvieh) un Angus (Angus) šķirnes dzīvniekiem ir pietiekošs pieprasījums. Šī tendence ir novērojama jau vairākus gadus. Cik svarīgi ir ražot noteiktas šķirnes dzīvniekus, kas atbilstu tirgus pieprasījumam, tas pierādījies tieši pēdējos gados, kad liellopu gaļas cena ir atsaucas uz teļu tirgu.

Iepriekš analizētais aplecināšanas ieguvuma aprēķins ir piemērs, kas trāpīgi aprakstītu lielāko daļu praktizējoši uzņēmumu, tomēr tas ir tikai viens no daudziem. Tā kā zīdītājgovju turēšana ir tipiska nišas ražošana, reģionālā ietekme mēdz būt dažāda, līdz ar to arī rēķinos jāievēro sava uzņēmuma intereses.

Skaidrs ir arī tas, ka zīdītājgovju audzēšana bez prēmiju saņemšanas tikai atsevišķos gadījumos ir ekonomiski izdevīga. Tāpat ir skaidrs, ka izdevumi par būvniecību ir maksimāli jāsamazina, ka jāizmanto laba un izdevīga pamatbarība (zema nomas maksa!) un spēkbarība pamatā jādod teļiem un tikai ierobežotā daudzumā govīm. Ļoti svarīgi ir arī veselīgi un ātri augoši teļi un maksimāli mazi zaudējumi. Un īpaši svarīgi ir tirgum atbilstoši dzīvnieki. Tas vienādā mērā attiecas uz šķirni un dzīvnieka stāvokli. 15. attēlā ir uzskatāmi redzams, kuriem maināmajiem faktoriem ir kāda ietekme uz aplecināšanas rezultātu un galu galā – ieguvumu.

„Vispirms iegūt informāciju un tad sākt ražošanu”. Šī ābece gudrība ir ar ļoti lielu patiesības devu. Tas, kurš ir vispirms pietiekoši ievācis informāciju, konsultējoties apvienībās un ar kolēģiem, un tad sāk nodarboties ar zīdītājgovju un teļu audzēšanu, neatkarīgi no izvēlēta producēšanas ceļa, nebūs spiests plinti mest krūmos arī zemo cenu laikā.

Tur, kur zīdītājgovju audzēšana tiek ieviesta apkārtnes sakopšanai un kur par hektāru tiek maksātas papildus prēmijas ekstensīvprogrammu ietvaros, rentabilitāte ceļas. Zīdītājgovju turēšana nozīmē producēšanu atbilstošā nišā. Kurš šo nišu atradīs un veiksmīgi aizpildīs, tas ne tikai ar prieku varēs turēt savus lopus, bet arī nopelnīt.

Zīdītājgovju turēšanas aprēķins

Piemērs: 25 zīdītājgovis uz 17 ha zālāju platības, Šarolē (Charolais) sarkanbrūni, teļu atnešanās janvārī/ februārī, atšķirto teļu pārdošana oktobrī

Ieguvumi

Ieņēmumi gadā	0,45 vīr.kārtas teļi	9 mēneši	320 kg x €	2,35	338,00 €
	0,45 siev. kārtas teļi	9 mēneši	280 kg x €	1,65	208,00 €
	0,16 daļa vecās govīs	6 teļi	360 kg x €	1,95	112,00 €
Ieņēmumi kopā gadā					658,00 €

Mainīgie speciālie izdevumi

Inventāra papildināšana (900 : 6 gadi)	150,00 €
Spēkbarība govīs 3 mēn. X 1 kg/dienā = 90 kg x 18,00 €/cnt	16,00 €
Spēkbarība teļš 3 mēn. X 0,5 kg/dienā = 45 kg x 20,00 €/cnt	9,00 €
Minerālbarība	8,00 €
Veterinārs, zāles	25,00 €
Vaislas bullis (450 € gadā : 25 govīs)	18,00 €
Elektrība, ūdens, tehnikas izdevumi (kūts tīrīšana)	24,00 €
Pakaiši (120 dienas x 4 kg = 5 cnt)	20,00 €
Nodevas	30,00 €
kopā	300,00 €

Pamatbarības izmaksas	360,- €/ ha (3600 KStE/ha)	
	1,5 govīs/ha -> uz govī	240,00 €

Peļņa uz vienu zīdītājgovī	118,00 €
Zīdītājgovs piemaksa	200,00 + 100,00
Peļņa kopā ar piemaksu uz vienu zīdītājgovī	418,00 €
Izmantotais darba laiks 25 Akh/uz govī	16,70 €

Peļņa kopā ar piemaksu uz vienu zīdītājgovī, atņemot kūts izdevumus un citus pamatizdevumus 100, - € 318,00 €

Izmantotais darba laiks, 25 Akh/uz govī **12,70 €**

Pamatbarības nepieciešamība 2000 KStE govij
400 KStE teļam

KStE – kilo spēka vienības

15.attēls

Svarīgi ietekmējošie faktori uz zīdītājgovju turēšanas ekonomisko izdevīgumu
(Peļņa 418, - €, ieskaitot piemaksas)

Pazīme	Izmaiņas	Ieguvums uz vienu lopu	% no peļņas
Pārdošanas cena	+ 0,10 €/kg	+ 30, - €	+ 7
	+ 50, - €/gab.	+ 50, - €	+ 12
Pārdošanas svars	+ 20 kg	+ 40, - €	+ 10
Zaudējumi	- 5 %	+ 30, - €	+ 7
Inventāra papildināšana	+ 300, - €/uz govi: 6 gadi	- 50, - €	- 12
Pamatbarība	+ 50, - €/ha	- 33, - €	- 8
Spēkbarība	+ 1 cnt/ uz govi	- 18, - €	- 4
Vaislas buļļu kvalitāte	+ 50 g dienn.= 13,5 kg/	+ 27, - €	+ 6

Vidēji vīr./siev. = 300 kg par 2,00 €/ kg dzīvsvara

4. Dzīvnieku marķēšanas kārtība / piemaksas

Bez piemaksām par zīdītājgovīm, speciālajām piemaksām par buļļiem un vēršiem un kaušanas prēmijām visās kategorijās ievērojami ciestu liellopu gaļas audzēšanas rentabilitāte.

Mēs iesakām katram lauksaimniekam iegūt vispusīgu informāciju un sekot atbilstošajiem likumiem, rīkojumiem un priekšrakstiem. Arī tad, ja visur valda birokrātija, nevajadzētu riskēt ar potenciālajiem ienākumiem.

Lejassaksijā ar jautājumiem par šīm piemaksām var vērsties lauksaimniecības kameras iestādēs, agrārstruktūras iestādēs un VIT Verden. Protams, ka arī mēs kā audzētāju un pārdošanas apvienība palīdzēsim, kur varēsim.

Nepieciešams izpildīt sekojošus punktus:

- pieteikties veterinārajā un sanitārajā pārvaldē
- regulāri teļu dzimšanas un dzīvnieku skaita izmaiņu pieteikumi
- Jūsu dzīvnieku marķēšana, atbilstoši noteikumiem, ar dzeltenu plastikas auss marķējumu
- inventāra reģistra uzturēšana hronoloģiski un nepārtraukti, ieraksti atbilst patreizējam stāvoklim
- laicīga piemaksu pieprasīšana, iesniedzot visus nepieciešamos dokumentus